

HANNEKE DE LOUW

Voorlichting in het veld. Communicatie over het archeologisch onderzoek in de Betuweroute

Het Betuwerouteproject is één van de eerste archeologische onderzoeksprojecten in Nederland waarin communicatie planmatig en structureel wordt ingezet. In dit artikel staat het wie, wat, waar en waarom van de voorlichting vanaf de archeologische vindplaatsen in de Betuweroute centraal.

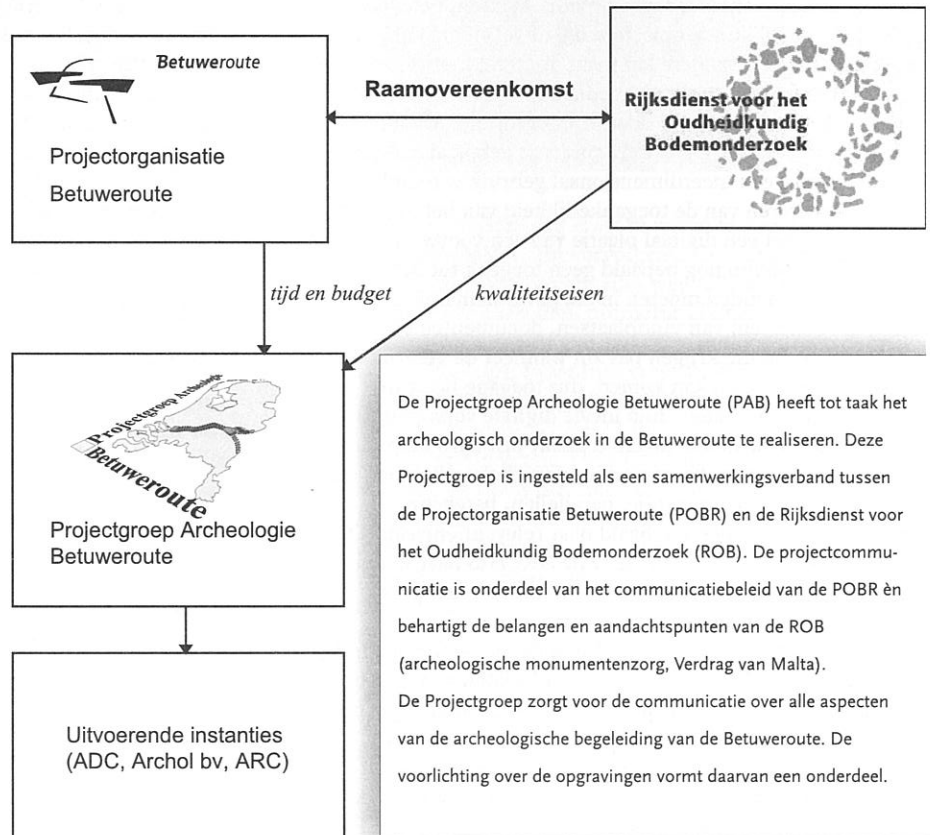
Taakverdeling

In het archeologisch onderzoek in de Betuweroute is sprake van een taakverdeling tussen opdrachtgever (de Projectorganisatie Betuweroute (POBR)) en de opdrachtnemers (de bedrijven die de opgravingen uitvoeren). De ene partij houdt zich bezig met het plannen, ontwerpen en begeleiden van het archeologisch onderzoek. De andere partij voert het onderzoek uit. Ook in de externe communicatie is deze taakverdeling terug te vinden. Bij de archeologische begeleiding van de Betuweroute gaat het niet alleen over de onderzoeksresultaten van een vindplaats en daarmee over de archeologische kennis en archeologische belangen die ermee gepaard gaan. Het archeologisch onderzoek is nu onderdeel van een infrastructureel project. Zo'n project heeft zijn eigen belangen die soms meer, soms minder en soms helemaal niet overeenkomen met het archeologisch belang. De archeologen en de POBR moeten, soms letterlijk, op elkaars terrein zijn. Daarover zijn afspraken gemaakt en de taken verdeeld. Om dit te illustreren een voorbeeld over de aankondiging van een opgraving: De POBR regelt de betredingstoestemming voor de archeologen. Deze betredingstoestemming hangt samen met de aankoop van de grond voor de aanleg van de Betuweroute. Het zou de onderhandelingen tussen de grondeigenaar en de POBR schaden wanneer de archeologische opdrachtnemer te vroeg (dat wil zeggen voordat de betredingstoestemming rond is) bekend zou maken dat onderzoek gaat plaatsvinden.

Om, met inachtneming van die diverse belangen, een consistent communicatiebeleid te kunnen voeren, is in het contract tussen de opdrachtgever en de opdrachtnemer de afspraak opgenomen om de externe communicatie over het onderzoek altijd onder auspiciën van de POBR te voeren. Dat wil zeker niet zeggen dat de opdrachtnemers niks over het onderzoek mogen zeggen. Integendeel: het is de bedoeling dat ze vooral veel over hun onderzoekswerk vertellen. Maar, over de informatie die het projectbelang raakt moeten goede afspraken worden gemaakt. Dat houdt in dat een opdrachtnemer die een lezing houdt of een artikel schrijft over zijn onderzoeksbevindingen dit doet in overleg met de PAB. Zo wordt de informatie over het Betuwerouteproject en daarin de ontwikkelingen in het archeologisch onderzoek in zijn algemeenheid, consequent en volledig weergegeven.

Publieksvoorlichting

De opdrachtgever en opdrachtnemer komen met de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) overeen welke onderzoeksvragen moeten worden beantwoord bij een opgraving, welke opgravingmethoden

ARCHEOLOGIE EN PUBLIEK

worden gevolgd, welke mensen in het veld moeten worden ingezet. Zo weet de opdrachtgever precies wat allemaal nodig is voor het archeologisch onderzoek en kan de opdrachtgever onderbouwen hoeveel tijd en geld moet worden ingepland voor de uitvoering van het onderzoek.

Deze contractafspraken hebben ook gevolgen voor de invulling van de publieksvoorlichting op de vindplaatsen. De POBR en de ROB hebben afgesproken om in alle fasen van het project open te communiceren: niet alleen passief maar ook actief. Voor het onderdeel publieksvoorlichting wordt de opdrachtnemer geacht een voorlichter in zijn opgravingsploeg op te nemen. Deze voorlichter verzorgt: rondleidingen op de vindplaats voor belangstellenden; actualisering van de expositie op de vindplaats (de expositie wordt ingericht door de PAB); inhoudelijke informatie over het onderzoek aan de PAB ten behoeve van persberichten en schriftelijke informatiemateriaal en, medewerking aan perscontacten. Voor de pers is de opdrachtgever de officiële woordvoerder over de opgraving, wat impliceert dat alle externe contacten via de opdrachtgever verlopen. Wanneer de pers zich aandient op de vindplaats wordt die doorverwezen naar de opdrachtgever. Deze handelt het contact af; verwijst terug naar de archeoloog/voorlichter op de vindplaats voor de afhandeling; maakt een gezamenlijke afspraak. Wanneer op de vindplaats iets gebeurt wat nieuwswaarde heeft, dan neemt de archeoloog/-voorlichter contact op met de opdrachtgever. In overleg wordt bepaald of, en zo ja op welke wijze, de pers wordt ingelicht.

Ervaringen

In het Project Betuweroute zijn twintig vindplaatsen opgegraven, door drie aannemende partijen: het Archeologisch Diensten Centrum (ADC), Archol BV Leiden en Archaeological Research & Consultancy Groningen (ARC). Een aantal vindplaatsen werd als een cluster opgegraven. Op negen van deze opgravingen, c.q. clusters van opgravingen, hebben voorlichters gewerkt. De overige opgravingen duurden erg kort. Daar heeft de PAB ervoor gekozen om via persberichten de belangstellenden op de hoogte te houden. De opgravingen werden over het algemeen druk bezocht. Gemiddeld kwamen er 200 tot 300 mensen. Uitschieters waren de twee prehistorische onderzoeken in Hardinxveld-Giessendam (de vindplaatsen De Bruin en Polderweg): daar kwamen respectievelijk 1100 en 2000 mensen kijken. Over het algemeen vormden schoolklassen uit de (wijde!) omgeving en archeologische vakbroeders (uit binnen- en buitenland), het grootste gedeelte van de bezoekers.

Op basis van de schriftelijke verslagen van het voorlichtingswerk op de vindplaatsen en op basis van evaluatiegesprekken kan een eerste analyse worden gemaakt van deze inzet van

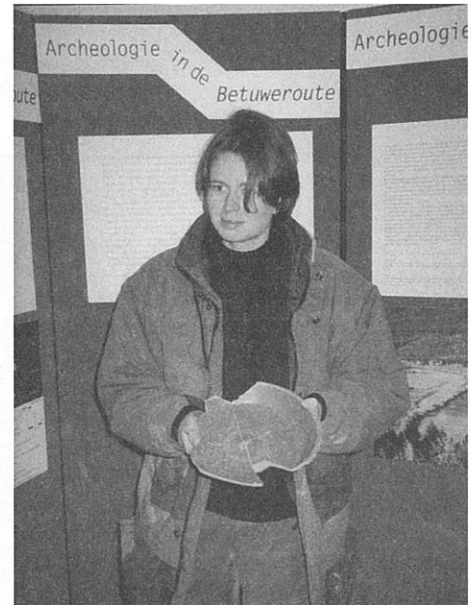
communicatie op de vindplaatsen. Deze analyse toont dat de bezoekcijfers met name werden beïnvloed door de ligging van de vindplaats en door het weer. Vindplaatsen die ver van de bebouwde kom liggen of waar de opgraving heeft plaatsgevonden in barre weersomstandigheden kregen

relatief weinig bezoek. De reacties van bezoekers op rondleidingen werden niet gekleurd door wel of geen spectaculaire resultaten. De bezoekers waren positief wanneer de voorlichter een goede uitleg gaf over de historie van de vindplaats en over de werkwijze van de archeologen (een goede verhalenverteller is de belangrijkste functie-eis voor een voorlichter op de vindplaats).

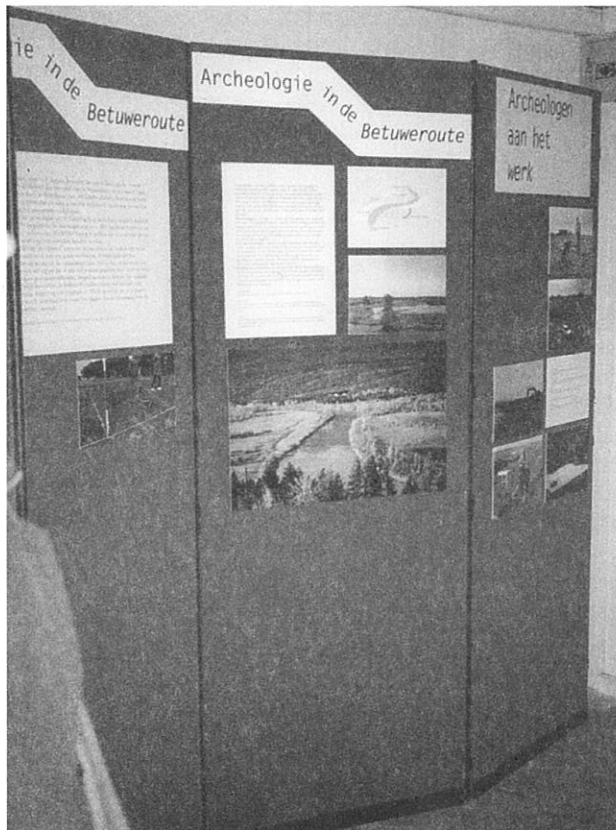
De ervaring leerde dat de voorlichters over het algemeen de diverse doelgroepen goed konden bedienen.

Bij contacten met de pers werd het inhoudelijke verhaal meestal verteld door de voorlichter of de projectleider op de opgraving. In de meeste gevallen werd het projectbelang gewaarborgd doordat de journalist vóór publicatie contact had met de PAB.

De voorlichters op de vindplaatsen werden communicatietechnisch aangestuurd door de PAB. In de loop van het project gaven diverse voorlichters aan behoefte te hebben aan een intensiever contact met de PAB om zo beter op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen in de overige Betuweroute-opgravingen. Tijdens de uitvoering van het veldwerk kwamen de voorlichters en de communicatiemedewerkers van de PAB daarvoor gemiddeld eens in de twee maanden bijeen. Tijdens die bijeenkomsten behandelden de communicatiemedewerkers van de Projectgroep telkens een aspect van voorlichterswerk: omgaan met diverse belangen binnen het project,

Voorlichter Leonie Kwak (ARC).
Foto: Monique Deege (PAB).

Op elke vindplaats werd een expositieruimte ingericht.
Foto: Monique Deege (PAB).

omgaan met de pers; inrichten van exposities; rondleidingen toespitsen op diverse bezoekersdoelgroepen etc. Zo ontstond in de loop der tijd een zelf ontworpen voorlichtershandleiding, die elke nieuwe voorlichter hielp snel ingewerkt te raken.

Archeologen en communicatieadviseurs

Het pakte goed uit de voorlichters in dienst van de opdrachtnemers aan te stellen. De meeste voorlichters hadden een gecombineerde functie: ze werkten ook enkele dagen per week mee in de veldploeg. De voorlichters zijn erbij gebaat een nauw contact te hebben met de veldploeg. Zo kunnen ze goed op de hoogte blijven van de actuele ontwikkelingen in het veld, een voorwaarde voor het verzorgen van een goede rondleiding.

Archeologen zijn niet opgeleid tot communicatiedeskundigen. Wat is nu het nut om dit métier in de archeologie te introduceren? Kan de archeoloog niet zelf bepalen wat en wanneer hij moet vertellen over zijn werk? Het antwoord is ja en nee.

Natuurlijk is de archeoloog woordvoerder van zijn opgraving en kan hij enthousiast een inhoudelijk goed verhaal vertellen. Maar het project Betuweroute is een grootschalig project waar zowel archeologische belangen als de belangen van een opdrachtgever mee zijn gemoeid. In zo'n project moet de communicatie over elke opgraving afzonderlijk en over het totale archeologische onderzoek worden gerelateerd aan de communicatie van het project waar dit onderzoek deel van uitmaakt. Dan heb je iemand nodig die goed wordt geïnformeerd over de inhoudelijke archeologische zaken maar die ook weet wat er speelt binnen het project Betuweroute. Iemand die deze belangen kan afstemmen en die deze informatie in een communicatiestrategie kan vatten en kan uitwerken.

De PAB heeft tot taak over het projectbelang te waken en over het totale project te communiceren. Dat krijgt zijn weerslag in de eindpresentatie van de archeologische begeleiding van de Betuweroute. Met de eindpresentatie willen POBR en de ROB maatschappelijke verantwoording afleggen over de tijd en het geld die zijn besteed aan het archeologische onderzoek in het project. Deze eindpresentatie overstijgt het belang van elke afzonderlijke opgraving en daarmee het belang van elke afzonderlijke opgravende organisatie. Het is de bedoeling door goed te communiceren over het project te bereiken dat in de toekomst archeologische monumentenzorg vanzelfsprekend als een integraal onderdeel van infrastructurele en bouwprojecten wordt gezien.

Projectleider Maaïke Sier (ADC) leidt gemeenteraadsleden uit Kesteren rond op vindplaats De Woerd.
Foto: Gerlo Beernink.

De auteur is projectleider communicatie archeologie Betuweroute.